

Lugossy Ilona:

**VARGA LAJOS JÁSZSÁGI BÚCSÚVEZETŐ,
A VERSES SZENTÍRÁS ALKOTÓJA
1855-1909**

Orosz Istvánnak, az ugyancsak jázsági búcsúvezetőnek „szentembernek” kortársa. Nem a Jászság szülötte, hanem Biharkeresztesen (Mezőkeresztes) jegyezték be születését a református egyház anyakönyvébe 1855-ben. Az 1870-es évek vége felé érkezett Jászárokszállásra igen szegényesen öltözve, és szorgalmasan eljárógatott Hornetzki Mari nénihez a házi ájtatosságokra, – emlékezek rá 45 évvel ezelőtt a jászárokszállási öregek, névszerint „Vak Émán”, templomi előénekes. Szívesen felidéztek emlékezetükben a szőke, kékszemű, szakállas és szemüveges, magas termetű ember emlékét, aki „nagyesszű ember volt”. Ki nem fogytak hangja szépségének dicséretéből még azok sem, akik gyermekként hallhatták énekelni a templomban a hajnali misék után, a vasárnapi litániák előtt, a búcsújárásokon, halotti virrasztásokon.

Jó hangjával, megnyerő modorával hamarosan lelke lett a házi ájtatosságoknak. Ezek kapcsán ismerkedett meg búcsúvezető társával, a jászladányi Orosz Istvánnal, és élete párjával, Kiss Juliannával, akivel 1881-ben kötött házasságot.

Életére vonatkozó írásos adatunk alig van. Maga a felesége is csak annyit tudott, hogy az ura valami nagy titkot őriz. Kutatásunkat a közben lezajlott két világháború lényegesen megnehezítette, mert rengeteg „takargatott” régi írás, nyomtatvány ment veszendőbe. Titokzatos ifjúságára némi fényt vet betegségében feleségének tett nyilatkozata: „Amit a 'Jézus Szívének gyermeke' c. füzetben megírtam, magamról írtam.” Az említett kis füzetke látszólag olyan, mint a többi társulati ima és énekfüzet. Ezekben nem ritkák a lelki épülésre elmondott „igaz történetek”. A verses életrajztöredék az Álom és valóság címet viseli, és Jézus Szívének – mint a megtérés forrásának – dicsérete akar lenni. A versben szereplő László maga a költő, akinek a szülők jómódja könnyelmű, pazarló ifjúságot biztosított. Egy éjszakai tivornya után elnyomta az álom. Álmában az égi seregektől körülvett Krisztus Királyt látja, aki töviskoszorús lángoló szívét nyújtja. Közben László barátait villámcsapás érte a temetői kápolna megszenteltelenítése miatt. Lászlónak ezután nem volt nyugta. Így jutott Jézus Szíve ünnepén Kalocsára, és ott döntött a római katolikus egyház mellett. Szülei kitagadták. (Áttérése a gyöngyösi Szent Bertalan plébánia anyakönyvében van bejegyezve 1872-ben.)

Biharkeresztesen senki nem ismerte Varga Lajos históriáját. Nagy a valószínűsége annak, hogy a valóság keveredik a költészettel, mert azon a vidéken jól ismert az Ünneprontók mondája (Kőrösfő mondája). A jómód igazoltnak látszik, mert a születési anyakönyv feltünteti, hogy szülei föld-birtokosok. Anyja: Bónis Eszter római katolikus.

Áttérése után a buzgóság Karmel magányába vitte, ahol vezekelni akart bűnös ifjúságáért. Grazban töltötte a noviciátust, onnan Linzbe diszponálták. (Az adatok: P. Bruno karmelita teológus tanár szóbeli közlése.) Nem maradt meg a rendben, de ez a Karmelben töltött idő lényeges Varga Lajos életének alakulásában. A későbbi búcsúvezető és költő itt az imádságos magányban, Szűz Mária buzgó tiszteletében nevelődve alapozódott meg lelkiileg és tudásbelileg.

Hazatérve, az egri Káptalan kinevezte tanítóvá. Ez nem jelenti a mai képesítést, csupán annyit, hogy ellátta egy-egy falu, tanyaközpont gyermekeinek oktatását az írásban, olvasásban, számolásban. Az ágói szőlőben egy régi tanítványa közölte, hogy sok könyve volt, és szívesen kölcsönzött. Címekre nem emlékezett. Ma már kideríthetetlen, merre kallódott szét könyvtára. Olvasottságát írásai is igazolják.

Házasságkötése után már nem vállalt „állást”. Feleségével együtt jártak búcsúra. A búcsúkon szerették szép hangjáért. A házaspár az egész nyarat otthonuktól távol töltötte. Pünkösdkor indultak és csak Szent Kereszt felmagasztalása után tértek haza. Nem volt mit féltetniük, – jegyezte meg a 93 éves Szabó nagymama, akinek a szomszédjában laktak a Csokonai utcában. Gyakran láttak segítséget, amit a falu jószívűsége enyhített. Nem róták fel neki az italozást. Részeg soha nem volt, és egy-egy mulatozás után keményen vezekelt. Ha Orosz Istvánnal, a magyar szentember klasszikus típusával hasonlítjuk össze, meg kell állapítanunk, hogy kettejük életében és működésében sok a közös vonás. Először ezek tűnnek szemünkbe. De ha a két ember egyéniségét is egybevetjük, rögtön észrevesszük a különbségeket. Varga Lajos életében is van egyszerűség, áldozatvállalás, de nem tud következetes lenni önmaga legyőzésében. Öreg árokszállásiakkal beszélgetve kitűnt, hogy őket nem életének jámborsága kapta meg, – hiszen köztudomásúak voltak gyengeségei, – hanem az a mód, ahogyan a jót nekik tanította. És elfogadták a vezetést, a tanítást, mert Varga Lajosban is látták az igyekezetet.

Egyéni vallásosságát, belső küzdelmeit nem ismerjük. Ennek az ismeretnek birtokában lehetne és szabadna értékálló véleményt alkotnunk róla, mint ahogy Orosz Istvánt is, „a szentembert”, főként önéletrajza alapján ismerjük és értékeljük.

Énekeket, épületes történeteket írogatott és kinyomtatva árusított is. Az Egri Nyomda hozzávetőleges megítélése szerint az egyes ének és imádságos füzetek nyolc-tízezer példányban forogtak közkezen, de voltak húsz-

huszonöt ezres példányszámúak is. Az életrajzok hősei csodálatos eseményt tartalmazó életüknél fogva kerültek megverselésre, vagy mert tiszteletük közkedveltségnek örvendett.

Varga Lajos valamennyi nyomtatványában a népi ízléshez, falusi igényekhez igazodik, csakúgy, mint a Verses Szentírás megírásával.

Éppen ezért ezek az imádságok *nem egyéni*, magányos áhítatoskodásra készültek. Népünk vallásos megnyilatkozása eredetileg közösségi, *kollektív jellegű, élőszavas formájú*. „Az imádság régen a népnél – jórészt manapság is – hangos könyörgés, auditív megnyilatkozás, kollektív ájtatosság. A nép sokáig írástudatlan, lelki habitusának nem felel meg a magányos, reflexív imádság. Az érzelmek kultusza, a közösség magával sodró lendülete az, amiben vallásos igényei és élményei teljesedni tudnak.”¹

Ebből következők, hogy falusi népünk a litániáknak, olvasóknak annyi változatát tudja. Ugyanis mindkét imádságforma kiválóan alkalmas közös ájtatoskodásra. Gazdag változatukat még a *búcsújárás gyakorlata* is magyarázza. A nem ritkán több napos gyaloglás, záródoklás alatt igen ügyel a búcsúvezető az énekek, imádságok változatosságára, mert az ismerős szövegek úntalan ismétlése „a lélek erejét ellankasztaná. Ezért keltenek a jámbor érdeklődés, föltett jószándék ébrentartására e bizonyára laikus inspirációjú, mindenestre kifogástalan szellemű olvasóválasztékok.”² a búcsújárás a népi imádságoknak, énekeknek, fő inspirálója. Ugyanaz a téma bámulatosan gazdag változatait találjuk ugyanannál a búcsúvezetőnél, – a mi esetünkben Varga Lajosnál. Kedves témái: a Fájdalmas Szűz, (akinek tisztelete népünknek mai napig is legkedveltebb ájtatosságai közé tartozik) a Mátraverebély-Szentkúti Szűzanya, Szent Anna; halotti ájtatosságok.

Az imádságok, énekek rögzítése a falu népénél többnyire hallomás útján történt. A szöveg kinyomatása csak az emlékezet segítője akart lenni. Mivel az emlékezet munkája könnyebb, ha a bevésendő, azaz a felidézendő szöveg ritmusos, – nem csodálkozhatnk azon, „hogy az ünnepélyes próza szabad, zoltárszerű recitációjából még a legszentebb imádságok is olyan könnyen változnak énekelhető verssé.”³

Varga Lajos szövegeit is énekelték. Csekély százaléknak saját dallama van, nagyobbrészt ismert dallamra szabja az ének szövegét. A dallam ismerettsége is egyik oka annak, hogy énekei olyan hamar és nagymértékben elterjedtek.

A szerző nagy gondot fordított a propagandára is. Írásainak terjedését nem bízta a véletlenre. Az ajánlást, a tudnivalókat is megverselte:

¹ BÁLINT 1937. 23.

² BÁLINT 1937. 28.

³ BÁLINT 1937. 34.

„Világ teremtestől a mai napig,
A Biblia minden jeles eseményét,
Ezernél több verses elbeszélésekben,
Elmondja ezeket szépen, sorban, rendben!

A Testamentom-ban hatezer év képe,
Megkapóan hűen, érdekesen van festve.
Feltárja a múltnak titokteljes keblét,
Előidézi a régi idők képét.

A Testamentomra, ha szert akarsz tenni,
Azt füzetenkint is meg lehet szerezni.
Hogyha városba mégysz valami dologba,
Tekints be ahol Testamentomot árulnak.

Ne tarts semmitől sem. Szívesen látnak ott,
Tizenöt krajcárért kérd a Testamentumot.
És így, ha hetenként veszel egy füzetet,
Harminckét hét alatt mind megszerezheted.

Ha nem jársz városba, úgy segítesz a dolgon,
Hogy van énekáros mindenik piacon.
Menj és add át neki tizenöt krajcárod,
A Testamentom egy füzetét megkapod.

Azt mondod, nem telik. – Ne mondj ilyeneket,
Figyeljél csak reám, mondok neked egyet.
Úgy szerezzed meg a Testamentom árát,
Reggelenkint igyál kevesebb pálinkát.

Asszony vagy? S nem iszol pálinkát, azt mondod?
Úgy szoknyád aljára varrj kevesebb fodrot.

Isten látja lelkem, javadat akarom,
Úgy felebarátim, mint felebarátom,
Ha el nincs fásulva egészen a lelked,
A Testamentomban találhatsz örömet.

Csak akarjad, mert ha sehol sem akadna
Valaki, ki ily füzeteket árulna,
Véggy levelezőlapot s küldd el a postán,
Hogy hová? Azt olvashatod itt az alján!

Fel tehát előre keresztény barátom!
Fogadd el mielőbb ezen ajánlatom.
A Testamentomot vezesd be házadba,
Ez lesz családodnak leghívebb barátja.

Kezed ügyében van búcsúm és vásáron,
Megszerezheted azt igen csekély áron.
Írjál és küldjél egy levelet Egerbe,
Az Egri Nyomda-Részvénytársaságnak címezve.

Ők megküldik azt, csak írd meg nevedet,
Hogy mennyi szükséges, leveledbe írd meg.
A Testamentomnak minden egyes sora,
A nagy Bibliából számodra van írva.

Szépen elmondja az Istent dicsőítve,
Hogy miként történt a világ teremtése.
Ezután elmondja az eseményeket,
Melyek a vízözön előtt történtek.

És így vezet téged lépcsőről-lépésre,
Minden időszak feloszlik több részekre,
Míg végre belép az Új-Testamentomba
S feltűnik a világ nagy Világossága.

Végül elmondja az események sorát,
Jézus szent életét, keserves halálát
Rövidebben szólva elmond mindeneket,
Ami egy keresztény embert érdekelhet.

Hogy Isten tégedet megáldjon, kívánja:
Varga Lajos bácsi, a könyvnek írója."

Legnagyobb szabású műve a Verses Szentírás. Megírásához indítékot egy-egy családi ájtatosságon tartott szentírásolvasás adhatott. Versbe szedte az Ó- és Újszövetség fejezeteit, céljának megfelelően válogatva. „Az eredeti szöveg nyomán, ősrégi legendákkal bővítve, a magyar nép, ájtatos társulatok, családok és egyes hívők épülésére, Isten dicsőítésére, a keresztény hitvallás ismertetésére és terjesztésére, a mai kor népies nyelvén, könnyen megérthető versekbe foglalva” – olvassuk a címlapon. Az Utószóban (592) pedig közli, „hogy művét német, francia, olasz, tót, cseh, horvát és angol, későbbben az összes nyelveken” kívánja megjelentetni. Ez nem

cesekély öntudatra vall. A német fordítás kézírata az Egri Főegyházmegyei Könyvtárában megtalálható.

Noha, a kevésbé művelt emberek igényét kívánta kielégíteni, ugyanakkor folytatója egy évszázadok óta variálódó műfajnak, melyet úgy jelölhetnénk: a Szentírás versekben.

Varga Lajos könyvének anyagát egyaránt meríti a kánonikus és az apokrif könyvekből, szabadon elhagyva és megtoldva. Az apokrif kifejezést „meszeszerű” jelentésben használjuk.⁴ (Id. A királyi követ).⁵

Apokrif szövegekkel már legelső magyar nyelvű kódexeinkben is találkozunk. Mint a kereszténység első századait, a fiatal magyar kereszténységet is érdekelték mindazok az események, amelyekről nem szólnak a kánonikus könyvek. A Tihanyi-, Érdy-, Érsekújvári-, Teleky kódexben már olvashatjuk Szűz Mária életének legendáit.

Az biztosra vehető, hogy Varga Lajos emlékezetébe visszajártak régen olvasott és hallott történetek, de azok gazdag részleteinek színe, változatosága az ő fantáziájának gyümölcse volt.

Varga Damján tanulmányában találunk adatokat kódexeink verses bibliafordításairól. Figyelemre méltó az a megállapítása, hogy ezek a fordítások betoldásokat tartalmaznak, azaz a nehéz szövegeket értelmezik.⁶ Mint ha csak Varga Lajos szentírás feldolgozásáról írta volna. (V.ö. a mustármagról szóló példabeszéd közlését).⁷

A verses bibliai epika első ismert terméke valószínű az a vers, amely egy 1490-ben nyomtatott Missale 18/a. lapjára van bejegyezve. Állítólag, mint Horváth Cyrill írja⁸, a XVI. század első negyedéből való. Az bizonyos, hogy énekelték, mert variánsa megvan a Cantus Catholici 1705-i kiadásában.

Toldy Ferenc Horváth Cyrillel és Szerb Antallal egybehangzóan állítja, hogy feltétlen meg kellett előznie a protestáns kor epikáját már fejlett biblikus énekköltészetnek, „különben nem találnánk a kor cesekély közlekedése mellett rögtön annyiakat nyomában (Batizi Andrásra gondol), sőt ötlet is már kortársaival együtt előbbi példák követőjének tekinthetjük.”⁹

Kortársunk Nemeskürty István A bibliai örökség című könyvében hasonlóan vélekedik: „Az eredetileg katona Tinódi rokkantsága miatt vált lantossá. Ő az első olyan bibliafordítónk, aki a Bibliát versebe szedve éne-

⁴ SZENTIVÁNYI 1947. 343.

⁵ VARGA 1898. 399.

⁶ VARGA Damján 1912. 172.

⁷ VARGA 1898, 381

⁸ HORVÁTH 1921.

⁹ TOLDY 1862 166.

kelve adta elő, ezáltal a szó szoros értelmében a hallgatóság, a nép 'szájába rágva' a szent tanítást."¹⁰

Nem feladatunk Varga Lajos nagyszabású művének irodalmi előzményeit ismertetni, csak éppen jelezni kívántuk, hogy irodalmi örökséget folytatott, és korigényt elégitett ki, amikor Verses Szentírását 1899-ben az Egri Nyomdánál megjelentette. Még 1947-ben az amerikai Jó Pásztor c. katolikus hetilap részleteket közölt belőle. 45 évvel ezelőtt számos falusi családnál láttam a könyvet, és hallottam részleteket emlékezetből.

A VERSES SZENTÍRÁS négy könyvre tagolódik:

- I. A világ teremtésével kezdődik és Dávid királyig közli az ószövetségi Szentírást nyolc fejezetben.
- II. Dávid király korától Krisztus születéséig tartalmazza az eseményeket kilenc részben.
- III. Jézus életét beszéli el elfogatásáig, szintén kilenc fejezetben.
- IV. Felöleli a szenvedés történetét, Jézus megdicsőülését, az ősegyház rövid történetét, és a magyar szentek legendáiból néhányat nyolc fejezeben.

A részek különböző hosszúságú énekeket tartalmaznak. Az egész könyv összesen 923-at.

A Verses Szentírást az Egri Nyomda közlése szerint 17 000 példányban nyomták, és háromféle alakban került forgalomba: nagyalakú díszkiadásban, kisebb alakú négy kötetes változatban, és olcsó füzetekbe osztott szöveggel.

A Verses Szentírásban a szerző alkalmas imádságokat és elmélkedéseket is hoz. Ez a tény is azt bizonyítja, hogy nem egyszerű olvasmánynak készült csupán, hanem a házi ájtatosságoknak és az imádsággal megszentelt katolikus életnek mintegy segédkönyve akart lenni. Gyakorlati célú, mint ahogyan „templomaink dekorációja sem öncélú gyönyörködtetésre, hanem épületes okulásra szolgál. Gyakorlati rendeltetése van, a hívő lélek nevelésére irányul.”¹¹ Hasonlóan a népi életben a művészet sem önmagáért való, hanem szorosan kapcsolódik a mindennapokhoz, a gyakorlati élethez. Az összeválogatott imádságok ékesen hitelesítik a szerző célkitűzését. A Bevezetésben gyakorlati útmutatást is közöl: „összeül a család, a rokonok, az ismerősök, és az, aki legjobban tud olvasni, felolvassa a verseket, és akinek a legjobb hangja van, előéneklí a többiek pedig utána éneklí a dallamokat.”¹²

¹⁰ NEMESKÜRTY 1991. 66.

¹¹ BÁLINT 1938. 38.

¹² VERBÉNYI-ARATÓ 1899. 27.

Említettük, hogy a Verses Szentírás szerzője olvasott ember volt. Érdekesen építette bele munkájába pld. Az ember tragédiája két motívumát. A két mű cselekménye hasonlóan indul. A bűnbeesés után ebben a műben is felmerülnek az őszülők előtt a jövő képei, lezárva a madáchi sorral:

„Megmondottam ember, küzdj és bízva bízzál.”

Szívesen és nagy gyönyörűséggel festi Varga Lajos a fiatalok találkozását Izsák és Rebeka, valamint Ráchel és Jákob történetében. Újszerű beállításban olvashatjuk, mi történik a megtestesülés pillanatában a mennyben, a pokolban és a pokol tornácában.¹³ Hasonlóan költői a keresztfa-motívum.¹⁴ A költő a paradicsomi „almafa” több évezredes történetét verseli meg.

„Jámbor hagyományok és régi szép regék,
Ekképp mondják el a kereszt eredetét.”

Értesülünk arról, hogy Éva nem csak egy almát szakított, hanem egész ágat tört le. Ádám halálos ágyán Szeth fiát a volt paradicsomkertbe küldte, mert álmában angyalt látott, aki onnan ígért gyógyszert számára. A fiú „Ragyogó napfényben egy angyalt talált ott.” Előtte, a földbe szúrva száraz ág valamikor a jó és gonosz tudás fája volt. Az angyal parancsára hazavitte, és Ádám sírjára ültette. Éva bánatkönnyeitől hatalmas fává nőtt,

„És mivel a kertből Szeth által jött ide,
Szethrus, később Cédrus lett annak a neve”.

Noé felhasználta a bárka építésénél, majd Salamon a templom lépcsőit készítette belőle és a maradékából lett egy kis gyaloghíd a Cedron patakján át. Ezen a hídon menekült a Szentcsalád, de az üldözőkkel a „mélységbe fordult”. Sehek halász adott hírt Annásnak a patakban elfekvő gerendáról, amelyet kiemeltek:

„A nap, midőn reggel első sugárt ereszt,
Akkorra készen volt a szomorú kereszt.

...

Gyötrő fájdalmak lettek virágai,
Pirosló, hő vérrrel festve az ágai.”

---

¹³ VARGA 1898. 284-5.

¹⁴ VARGA 1898 488-92.

A vidék szemléletes leírásában a magyar falu és mező képe merül fel bennünk. Így azután a szent történetek szereplői sem maradnak idegenek számunkra:

„A völgyek közepén zöld lombú fák alatt,
Egy kis háznak fehér falai látszottak.
Oly hivogatólag integetett felé,
Hogy önkéntelenül útját arra vevé.
Ezernyi virággal a kert beültetve,
Köröskörül kedves illatot terjesztve.
Szűz színben pompázott rózsza, szegfű, nárcis,
Tulipán, százszorszép, de volt még ott más is,
A kéményen gólya, eresz alatt fecske,
A ház gazdája egy százszorszép menyecske”

„Mánus és neje künn van a mezőben,
Az asszony szénát gyűjt amott a rétszálon,
Mánus megnézi a bevetett táblát,
Hogy mikor lehet már aratni a búzát
Az asszony felszedé az utolsó rendet,
Helyreigazított egy-két villahegyet,
Mivel búcsúzott már a nap tűzsugára,
Sietve fölveti villáját vállára.”¹⁵

Az is előfordul, hogy Edessza királyának követei „dolmányuk zsebébe” dugják a levelet, Jákob útjában „látja” feltűnni a csalfa délibábót és a betlehemi pásztorok éppen úgy „hársfahajba” csomagolják a vaját, mint mifelénk szokás. A szép Rebeka is „Jobb vállán két csinos vízvedrecskét hozott, melyeket két végén emelőrúd tartott” – akárcsak az árokszállási parasztlányok a kútra menet.

A népmese királya áll elénk Mózes megtalálásának történetében:

„A királynak is oly kedve kerekedett,
Hogy a kis jószágot összecsókolgatta,
Székes jókedvében fiának fogadta.”¹⁶

A paradicsomkerti tilalomfát a mesék aranyalmafájáról mintázza:

„Egy almafa áll ott, ezüst minden ága,
Ez a fa a jó s rossz tudásának fája.”¹⁷

¹⁵ VARGA 1898 117.

¹⁶ VARGA 1898 63.

¹⁷ VARGA 1898 7.

Több ízben megcsillan Varga Lajos jóízű humora is, – már amennyire ezt a szöveg komolysága megengedi:

„Ábrahám Izsákot ím’ magához hívta
És tudatta vele, hogy megházasítja.
Atyja akaratán megnyugodott Izsák,
Bár jobb szerette von’ ha ezt reábízzák.”¹⁸

A Verses Szentírás olvasása közben gyakran eszünkbe jutottak Gyöngyösi Eptafámiumai, a Toldi, meg a János vitéz. Gyöngyösinek rokona abban, hogy minden alkalmat kihasznál a női szépség részletezésére, dicsérésére, mint a barokk-költők.

Évával kapcsolatban a kígyóval mondatja el:

„Patyolat két karod, mint liliomszála,
S a hónál fehérebb szűzi, hattyú vállad!
Koszorú gyanánt, mely arcod körülfonja,
Aranyhajad, mintha napsugárból volna;
Nincs olyan csillaga a széles kék égnek,
Nem terem ez a kert oly piros rózsákat,
Amely ékesíti gyöngyharomat orcádat,
Ajkad rózsabimbó, hajnal fénnel festve,
Minden szépségét az Isten rád lehelte.
Ahová lábad lép, minden újul attól,
Jobban, mint a kristály a hulló harmattól.
Kebled két hó halma, mint az alabástrom,
Ó engedd szépséged, ó engedd csodálnom.”¹⁹

Rebeka, Zsuzsanna, Judit, Eszter, Mária-Magdolna, Szűz Mária a testi-lelki szépsége szintén versbe kívánczolt.

A Toldival, a János vitézzel nem annyira a téma rokon, hanem inkább az elbeszélés módjának hasonlósága az, amire felfigyelünk. Ez a stílus „még sokat megőrzött a népköltészet meleg közvetlenségéből, képszerűségéből... a vőfélyversek pattingós ritmusából is.”

A Verses Szentírás gördülő, tizenkétszótagos verssorokban íródott. Bennük a ritmus ereszkedő, azaz a lüktető, az ütem elején áll, ellentétben az alexandrin vers emelkedő ritmusával. De nemcsak a ritmusban, hanem a rímelésben is magyar minta után indult, mert éppen úgy, páros rímekben csendülnek össze a verssorok, mint a népdalokban, vagy a Toldiban.

---

¹⁸ VARGA 1898 28.

¹⁹ VARGA 1898 10.

A Verses Szentírás költői mű, „jámbor olvasmány ájtatos hívek számára” – így nem tartom szükségesnek vizsgálni, miért hiányzik az egyházi „nihil obstat”, azaz, mély könyvek igényelhetik az „imprimatur”-t. Ebben a kérdésben irányt adó a II. Vatikáni Zsinat „Dei verbum” dogmatikai konstitúciója és VI. Pál pápa „Evangelii nuntiandi” kezdetű apostoli buzdításának 48. cikkelye a népi jámborságról.

Varga Lajos élete összeforrt a jáász parasztokéval. Jászárokszállás befogadta. Irodalmi tevékenysége is az ő lelkivilágukhoz alkalmazkodott, pedig nem közülük való volt. Neveltetése, kálvinista hite minden egyébre determinálta volna inkább, mint egy katolikus község vallásos parasztközösségének szószólójául a búcsúkon, templomi és házi ájtatosságokon, lakodalmakon és halotti virrasztásokon.

Írásai és ahogyan megemlékeztek róla a faluban, mutatják, szerencsésen oldotta meg a beilleszkedést.

IRODALOM

BÁLINT Sándor

1937 Népünk imádságai. Regnum Egyháztörténeti Évkönyv, 19-47.

BÁLINT Sándor

1938 Népünk ünnepei. Budapest

HORVÁTH Cyrill

1921 Középkori magyar versek. Budapest

NEMESKÜRTY István

1991 A bibliai örökség. Budapest

SZENTIVÁNYI

1947 Szentírástudomány kézikönyve. Budapest

TOLDY Ferenc

1862 A magyar költészet története. Pest

VARGA Damján

1912 Békefi Emlékkönyv. Budapest

VARGA Lajos

1898 Verses Szentírás. Eger

VERBÉNYI István-ARATÓ Miklós

1989 Liturgikus lexikon. Budapest

FÜGGELÉK

V. Ének

A KIRÁLYI KÖVET

Követ érkezet Jézushoz távol Edesszából.
A betegségben szenvedő Agár nevű királytól.
Mi járatban volt a követ, azt a régi krónika,
Egy igen szép történetben meghatóan így mondja:
Jézus csodatetteinek híre messze elhatott,
Szárnyra kelve bejárta már széles e nagy világot.
Így jött a hír Edesszába,
Adgár király fülébe,
Ki már hosszú évek óta feküdt nagy betegségbe.
Levelet írt hát a király az Úr Jézus Krisztusnak,
Tőle segítséget várván, a sorok így hangzanak:
„Adgár, Edessza királya – én írom e levelet,
Melyben az Üdvözítőnek küldök én tiszteletet.
Hírét vetem hatalmadnak s gyógyítási erődnék,
Mert te rólad sok csodákat és szépeket beszélnek.
A mint mondják a vakoknak a látást visszaadod,
S a mi legcsodálatosabb, nem keversz orvosságot.
A belpoklost kigyógyítod, s úzód a gonosz lelket,
Egy szavadra felépülnek bénák, némák, siketek.
Rettegnek és félnek tőled még a gonosz lelkek is,
Feltámadnak egy szavadra, kik sírban pihennek is.
Mindezeket, hogy meghallám, eképpen vélekedtem
Te nem is lehetsz más mint az égből leszállott Isten.
Azt is mondják, hogy mikor te előadod széptanod,
Önmagadat nyilvánosan Isten fiának vallod.
Gyógyítsál ki a bajomból, gyógyítsál ki engemet
Meggyógyulást csak egyedül tetőled remélhetek.
Mondják a farizeusok rosszban törik fejüket,
Ha így állanak a dolgok, mért nem hagyod ott őket.
Városom nem igen nagy, de ketten benne elférünk,
Vagyon is van annyi, hogy abból megélünk!”
E levelet hozta Adgár király egy főembere,
Hogy azt Jézusnak átadja szigorúan volt rendelve,
De nem tudom, mond a király, lesz-e annyi ideje
A Jézusnak, hogy érettem ily messzire eljönne;
Azért egy híres festővel kell az útra elmen, i
Ki az ő arcképét híven le tudja majd festeni.
Mert én hiszem, ez a kép vigasztalni fog engemet,
Valahányszor reá nézek, enyhíti szenvedésemet.”
Így indultak a nagy útra a festő és a követ,
Hetekig utaztak s végre Gallileába értek.
Felkeresték azon helyet, hol Jézus tanítgatott,
Hol ötezernél több embert csodálatosan jól tartott

A gyönyörű éjjel után már reggeledni kezdett,
Jézus köré a halmoknál a nép már gyülekezett.
A tizenkét kosár ott volt maradékkal megtelve,
Azt a nagy sokaság látva, csodálva szemlélgette.
A keleti láthatáron a nap első sugára,
Hinti már tündöklő fényét a vidékre, a tájra.
Adgár király követsége épp ekkor érkezett meg,
De Jézushoz a tömegtől már közel se mehetett.
Nagynehezen tudott hozzáfurakodni a követ,
Hol magát mélyen meghajtva, átadá a levelet.
Hogy távolról jó a hírnök, azt a Jézus jól tudta,
Azért semmit sem kérde, a levelet átolvasva.
És midőn annak tartalma már átolvasva levé,
Így válaszolt a királynak Jézus egy más levélbe:
„A názáretbeli Jézus üdvöt kíván Adgárnak,
Békességet és szerencsét Edessza királyának!
Boldog vagy te hitedben, bár engemet nem is látták
De e hitedben én mondom te meg nem csalatkozál!
Mert rólam mondja az írás akik látnak nem hisznek
De a kik nem látnak, azok bennem hisznek s élnek
Hogy én tehozád eljöjjek, azt nem teljesíthetem,
Végeznem kell azt, a miért atyámtól leküldtettem!
Ha a nagy munkát be végzem, ismét felmegyek oda
Ahonnan egykor lejöttem, ott az én Atyám hona.
„Hasonló – úgymond – mennyeknek országa
A mustármaghoz, amelynek nagy a fája.
A mag nagyon kicsiny, de ha elvettetik,
Abból legnagyobb s legszebb fa növekedik.
Lombdús növései messze szétágaznak,
Fészket raknak reá az égi madarak.
És a kis magból nőtt nagy fának az ága,
Sok ily madárnak lesz állandó lakása.
A kis mag atyának országát képezi,
Mely a földön még csak kezdetét veszi.
Ámde ez idővel növekedik, terjed,
Híveinek ez ad majd biztos menhelyet.”
Mi is láthatjuk, hogy ezen példázatnak,
Képlete vala az Anyaszentegyháznak,
Mely előbb csak egy-két tanítványból állott,
De most befogadja az egész világot.
Majd tovább folytatván a szép példázatot,
Országáról ilyen hasonlatot mondott:
„Hasonlít az – úgymond – egy kevés kovászhoz,
Amely, ha tétetik sokkal több tésztához,
Azt megnagyobbítja s táplálóvá teszi,
Ezáltal az ember annak hasznát veszi.”
A mennynek országa gyarapszik, növekszik,
Hogy Jézus által az ige hirdettetik.
És mint kovász által a liszt és a tészta,

Úgy az ige által lesz a lélek tiszta.
Mert ezenkívül más nem adhat életet,
Más nem keltheti fel a szívet és lelket
Az Isten országa utáni szent vágyra,
Mint egyedül Jézus dicső tanítása,
Melyet Ő minékünk csak ingyen osztogat
Maga köré gyűjtven tanítgat, oktatgat.
Fáradhatatlanul gyűjtja a hit tüzét,
Folyton nemesíti az emberek lelkét.
Soha nem hagy minket, mindenütt velünk van.”

Itt kell megemlítenünk azt a tényt is, hogy a középkori passió játékok, amelyek sokszor Jézus Krisztus szenvedéstörténetén kívül vázlatosan az Ószövetségi Szentírás történeteit is bemutatták (a játék több napig tartott) – mind verses formájúak, a latin nyelvűeket kivéve.

XLIII. Ének

A MENNYORSZÁGBAN

Míg a földön ilyen nagy dolgok történtek,
Az angyalok Isten trónjához gyűlének;
A Kerubinok úgy, mint a Szerafimok,
Már együtt valának minden Arkangyalok.
„Igen – így szólott most a világ Megváltó –
Négyezer év óta vár rám a halandó;
Igen, leszállok a siralom völgyébe
Mert előttem ez szent Atyám rendelése.
Nehéz a küzdelem, mely velem szembe száll
Test, világ és sátán, a bűn és a halál,
Dühös ellenségem nékem mind megannyi,
Ellenök kell nékem harcz-síkra szállani.
Világot megváltó, mennyei szerelmem,
Átvezérel engem a veszedelmeken;
Lelkem felveszi az embereknek testét,
Így vehetem csak fel azok büntetését!
Meghalok, azt tudom, de örömmel teszem,
Atyám velem ezért dicsőséget teszen;
Reám vár, tudom a rettentő feladat,
Ítéletet reám bűnösök mondanak!
Sietek a földre le az emberekhez,
Kik régen várnak rám – megyek jegyesemhez.
Angyalok karai, Kerub és Szerafok,
Én leszek a győztes, tehát vigadjatok!
Zengjetek mindnyájan öröm Alleluját –
Én örömmel végzem a váltság munkáját!
Megyek és felveszem az emberi testet,
Megtaláljuk egymást – Békesség veletek!”

XLIV. Ének

A POKOLBAN

Dúlt a sátán arcza – rémhírek érkeznek,
Szaporodik kínjok a leveretteknek!
Üvöltve zajongnak a leverett angyalok –
Elveszett reményök, végső bizodalnok!
Itt jó Luczifer – a kárhozottak feje –
Szörnyű harag és düh tüze ég szemébe!
„Vége van mindennek, átok fekszik rajtunk –
Az ítélet sulyát most már be kell látnunk!
A mi tőlem telik, én mindent megteszek,
De nem háríthatom el az ítéletet;
Maga Isten fia szállott le a földre,
Ellenünk ő vette a harcot kezébe!
Sok megvesztegetett hívem van odalenn,
De annak, megvallom, nem sok hasznát veszem!
Mert nem ronthatom meg a Krisztus országát,
Bár felállítatom neki a keresztfát!
Halljátok csak tovább: a halál azt mondja,
Hogyha reá mehet, győzelmet vesz rajta!
De nem lesz végleges a halál győzelme,
Aztán velünk együtt földig le lesz verve!
Előre rettegek azon iszonyú kintől,
A midőn feltámad Krisztusa halálból!”
Ilyen nagy rettegés tölté be e poklot,
Midőn Üdvözítőnk a földre leszállott!

XLV. Ének

GÁBRIEL A POKOL TORNÁCZÁBAN

Purgatóriumban levő ősrégi szent atyák,
Kik a szabadulást már oly régen várják,
Ezredéveken át túrva és szenvedve,
De Istenbe bízva, remélve ő benne,
Epedve várták ott a megszabadulást –
Az Ádám atyánknak megígért Messiást!
Az örökké való Isten jóvoltából,
Gáriel főangyal jó a mennyországból!
Kísérik ötet sok százezer angyalok,
Erők és hatalmak, dicsőséges karok!
Ezek hírt mondani az ős szent atyáknak,
Mélyébe szálltak a pokol tornáczának!
El lehet képzelni azon szent örömet,
Melyet a szenvedő szent lelkek éreztek!
„Örüljetek – így szólt az ég főangyala –
Mert közeledik már a szabadság hajnala,

Közelget az idő s eljő nemsokára –
Mert a Fiú Isten már testet vett magára!
Azért küld engemet hozzátok az Isten,
Hogy ezen örömhírt nektek kijelentsem;
Majd eljő az idő, melyben Jézus maga,
Vezet fel titeket Atyja országába!
Féljétek az Istent most béke veletek
E hír hallatára ti is örvendjétek!

LAJOS VARGA (1855-1909), AUTHOR OF „THE HOLY
SCRIPTURES IN VERSES”

ILONA LUGOSSY

The secret of his life, the story of his conversion was not even known to his wife. The religious peasant community of Jászárokszállás took him in. His literary activity was also in line with their mentality and tastes.

His main work is „The Holy Scriptures in Verses”. He put into verse the chapters of the Old and New Testament omitting parts and interjecting interesting apocryphal stories. He draws both from literary pieces and his rich imagination.

The fact that our medieval codices already contains extracts is verse from the Bible, shows that Lajos Varga continued literary heritage and fulfilled the needs of rural community age when he published „The Holy Scriptures in Verses” in 1899, at „Egri Nyomda” in 17,000 copies. Apart from biblical texts the book contains prayers also. This indicates that it was not just written as simple reading matter but was intended to be a handbook for rural domestic worship and for Catholic life sanctified by prayer. The fact, that he marks at the verses which melody they are to be sung with shows, that it was written with a practical intention.

When reading the picturesque description of the countryside we are reminded of the Hungarian villages and meadows. The biblical characters and stories often show the influence of the motives of Hungarian folk poetry. In its rhythm and rhyme it is often related to the Hungarian folk songs.

VERSES

SZENTIRÁS VAGY BIBLIA

AZ Ó- ÉS ÚJ-SZÖVETSÉG TÖRTÉNETEI

*

AZ EREDETI SZÖVEG NYOMÁN, ÓSRÉGI LEGENDÁKKAL BŐVITVE

**A MAGYAR NÉP, AJTATOS TÁRSULATOK,
CSALÁDOK ÉS EGYES HIVŐK ÉPÜLÉSÉRE,**

ISTEN DICSŐÍTÉSÉRE, A KERESZTÉNYHITVALLÁS ISMERTETÉSÉRE ÉS TERJESZTÉSÉRE
A MAI KOR NÉPIES NYELVÉN, KÖNNYEN MEGÉRTHETŐ VERSEKBE FOGLALVA

ÖTÖDIK — EGYETEMES
NAGYBETŰS KIADÁS

MINDEN JOG FENTARTVA
UTÁNNYOMÁS TILOS

XIV—XVI. EZER.

A HÁROMFÉLE KIVITELŰ VERSES SZENTIRÁS ÁRA:

Tartós, finom vászonkötésben 20 P. Diszes félbőrkötésben 26 P.
Diszes egész bőrkötésben 32 P.

MEGRENDELHETŐ AZ EGYEDÜLI KÉSZÍTŐ

EGRI NYOMDA RÉSZVÉNYTÁRSASÁGNÁL EGERBEN, APÁT-UTCA 2.

A „VERSES SZENTIRÁS” KIADÓHIVATALÁN.

COPYRIGHT BY THE PRINTING COMPANY, EGER, HUNGARY